Ziek door te veel medicijnen

Vee krijgt vaak preventief medicijnen toegediend. Met het gevolg dat bacteriën resistent worden voor antibiotica, en zo een bedreiging vormen voor de volksgezondheid. Mogelijke oplossingen zijn scherper toezicht op veehouders tot een systeem waarbij dierenartsen geen geld meer verdienen aan het uitschrijven van medicijnen.

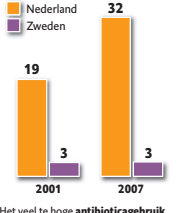
Monique Prins en Dewi Gigengack

Varkens, koeien en kippen in Nederland krijgen te veel antibiotica toegediend. Meer dan in andere landen in Europa. Veehouders bestellen antibiotica op recept van de dierenarts, die doorgaans ook apotheker is. Varkens krijgen de meeste antibiotica toegediend via het het voer, kalveren via de melk, kippen via het drinkwater. De ene boer gebruikt opvallend meer dan de andere. Sommige boeren geven hun vee routinematig antibiotica als ziektepreventie, anderen geven het alleen als een dier ziek is.
De Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde , de beroepsvereniging van dierenartsen, wil dat een onafhankelijk toezichthouder de dierenartsen gaat controleren op hoeveel antibiotica zij voorschrijven. De artsen verwachten dat hierdoor het gebruik binnen een jaar met 20 procent kan worden teruggebracht.
„Wie opvallend veel voorschrijft, moet dat kunnen uitleggen en aantonen. Kan een arts dat niet, dan heeft hij een probleem", zegt woordvoerder Gerard van Eijden, tevens praktiserend dierenarts in Putten. In het uiterste geval moet de toezichthouder sancties kunnen uitdelen. De dierenartsen hopen op deze manier strengere maatregelen van de overheid voor te zijn.
Minister Verburg van Landbouw heeft deze week het rapport van diverse onderzoeken over MRSA (een bacterie die resistent is tegen antibiotica) naar de Tweede Kamer gestuurd. Uit de verschillende onderzoeken blijkt dat veegerelateerde MRSA, die sinds 2002 in diverse Europese landen voorkomt, intussen wijd verbreid is. Het risico voor de volksgezondheid is volgens Verburg 'aanwezig, maar klein'. De bacterie komt alleen voor bij mensen die veel omgaan met varkens, vleeskalveren en pluimvee en lijkt niet gemakkelijk van de ene naar de andere mens over te gaan. Het is echter niet uit te sluiten dat de risico's in de toekomst groter worden. De Tweede Kamer spreekt donderdag over mogelijke manieren om het antibioticagebruik terug te dringen.
Het hoge antibioticagebruik heeft verschillende oorzaken, stelt professor Dik Mevius van het Centraal Veterinair Instituut van de Wageningen Universiteit en hoogleraar antimicrobiële resistentie bij de Universiteit Utrecht. Zo worden medicijnen soms gebruikt om de effecten van slecht veevoer, onhygiënische stallen, schaalvergroting en het gesleep met dieren te maskeren.
„De economische druk speelt een belangrijke rol bij het hoge medicijngebruik", zegt Mevius. „Antibiotica zijn een goedkope manier om ziekte te voorkomen. Andere, betere oplossingen zijn goede hygiëne, goed geventileerde stallen en het voorkomen van vermenging met andere dieren. Maar deze alternatieven vergen veel inspanning én geld. Er zijn in het veld intussen diverse initiatieven die worden gedragen door vele partijen. Belangrijk is wel dat het initiatief niet extra geld gaat kosten. Het blijft hun broodwinning en daar gaan veehouders niet zomaar in snijden."
Er bestaat volgens Mevius een toenemende zorg over de relatie tussen het antibioticumgebruik bij dieren en risico's voor de mens. „In Nederland worden relatief veel dieren intensief gehouden. De mate van resistentie is navenant. Intussen weten we dat vooral boeren in gebieden waar intensief kalveren worden gehouden zoals in de Achterhoek en varkens zoals in Brabant en Noord-Limburg risico lopen op infectieziektes. Gelukkig gaat de bacterie niet van mens tot mens, maar niemand zegt dat dit niet alsnog gaat gebeuren."
Mevius heeft wel begrip voor het ontnemen van het apothekersrecht van dierenartsen, zoals in Denemarken is gebeurd. „Het is een vorm van belangenverstrengeling die minder gewenst is. Toch ligt bij de artsen de sleutel naar een oplossing. Zij zijn opgeleid als poortwachter van de volksgezondheid. Zij zouden in de toekomst moeten naar een systeem waarbij zij inkomsten halen uit advisering. Dat kan niet van de een op de andere dag. Maar op de langere termijn kan dat een oplossing zijn."De dierenartsenvereniging ziet niets in het 'Deense model' „Dat alleen lost niets op in het vele voorschrijven", stelt Van Eijden. „Een van de factoren die bijdragen aan een te hoog antibioticagebruik, is de situatie bij de veehouderijen", stelt hij. „Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van te oude stallen. Door die matige huisvesting kunnen dieren sneller ziek worden. Het is goedkoper voor een veehouder om antibiotica te gebruiken dan de stal te verbouwen. Als ik niets zou verdienen aan de antibiotica, zou ik het in deze gevallen nog steeds kunnen voorschrijven."
Mag een te oude stal wel een reden zijn om antibiotica voor te schrijven? „Antibiotica kan gebruikt worden om managementproblemen op te lossen", geeft Van Eijden toe. „Maar als ik het niet voorschrijf, raak ik mijn klant kwijt. We worden soms onder druk gezet door de veehouder. Daarom hebben we dit systeem met een toezichthouder nodig, want dat biedt meer rugsteun aan de arts. Als ik het voorschrijven van antibiotica in bepaalde gevallen niet kan verantwoorden, kan een collega dat ook niet."De vereniging is niet tegen strengere regelgeving vanuit de overheid, zegt Van Eijden. „Maar strenge regels hebben alleen nut in combinatie met strenge controle, zoals Denemarken die heeft. Daar is in Nederland nu geen geld voor."

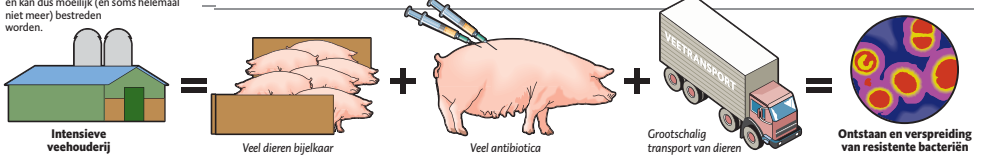
'Alternatieven voor antibiotica vergen meer inspanning én geld'

Gebruik van antibiotica

Het **antibioticagebruik** in de Nederlandse veehouderij lag in 2007 op 32 doses per jaar, terwijl dit aantal in 2001 nog op 19 lag. Een land als Zweden zit al jarenlang op drie dagdoseringen per dier per jaar.

Het veel te hoge **antibioticagebruik** zal tot **multiresistente bacteriën** leiden die de volksgezondheid ernstig kunnen bedreigen. Een **resistente bacterie** is ongevoelig *(resistent)* geworden voor gangbare antibiotica, en kan dus moeilijk (en soms helemaal niet meer) bestreden worden.

infographic: CRW, GN / bron: Maran-rapport 2007

Een overvolle varkensstal. Veel dieren in de intensieve veehouderij krijgen preventief antibiotica toegediend. foto **Bas Rutten**/ANP

Hoe gevaarlijk is de MRSA-bacterie?

MRSA (meticilline-resistente Staphylococcus aureus) is een bacterie die veel voorkomt in de Nederlandse veehouderij.

- Gezonde mensen merken er volgens het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) niets van als zij besmet zijn met de bacterie. Voor ernstig zieke patiënten met een lage weerstand en mensen die geopereerd moeten worden, kan besmetting **wél gevaarlijk** zijn. Zij kunnen ontstekingen krijgen. Via het bloed kunnen ook de organen worden aangetast. De infecties kunnen in het uiterste geval zelfs dodelijk zijn.
- De bacterie verspreidt zich gemakkelijk onder dieren. Die worden er niet ziek van. De bacterie kan **van dier op mens** overgaan. Mensen die werken met varkens of vleeskalveren, hebben dus een verhoogd risico op besmetting.
- De bacterie zou kunnen veranderen in een **kwaadaardiger variant** die meer aangepast is aan de mens. Hier zijn op dit moment volgens het RIVM geen aanwijzingen voor.
- Ook zijn er geen aanwijzingen dat mensen besmet kunnen raken met MRSA door het **eten van varkens- of kalfsvlees.**
- Het aantal besmettingen met MRSA loopt op: in 2007waren er 793 besmettingen, in 2008 1123.
- Vooral varkenshouderijen maar evenzeer vleeskalverhouderijen en pluimveeslachterijen hebben ermee te maken. Uit het RIVM-rapport 'Veegerelateerde MRSA' blijkt dat **grote bedrijven** vaker MRSA- positief zijn dan kleine bedrijven.